

Conflict of Laws in Civil Liability Arising from Unfair Competition in French Law, Rome II Regulations, and Iranian Law

Mehdi Ashouri*

Abstract

One of the important issues of private international law is the conflict of laws in the determination of the governing law in tort law. This is because, on the one hand, there are no international uniform rules in the field of tort liability, and on the other hand, due to the fact that the basis of tort liability in the laws of different countries is different and is based on theories of fault, risk, and guarantee of right, as the case may be, and also due to the lack of agreement on the effective connecting factor in the legal events that are the source of this liability, there is a difference between the substantive rules and regulations of countries in this field. Therefore, the discussion of the governing law in the conflict of laws regarding tort liability and the question of which country's law should govern is important due to the substantive differences between the internal laws of countries. Because depending on which country's law the matter is subject to, the judgment of the matter will be different.

One of the above topics is finding the governing law for liability arising from unfair competition. In cases where an international factor is involved in unfair competition, the effects of this behavior are related to two or more countries. In this case, the said act may affect the market of one or more countries or harm the interests of one or more commercial competitors in one or more countries. Given that the rules governing unfair competition

---

How to Cite: Ashouri, M. (2024). Conflict of Laws in Civil Liability Arising from Unfair Competition in French Law, Rome II Regulations, and Iranian Law, *Journal of Legal Studies*, 16(2), 295-330.

---

* Assistant Professor of Arak University, Arak, Iran. Email: m-ashouri@araku.ac.ir

---

Legal Studies, 2024, Volume 16, Issue 2, pp 295-330.

Publisher: Shiraz University

differ from country to country, this leads to a conflict of laws in this important and practical matter. Therefore, determining the governing law of civil liability arising from the harmful effects of this competition is of great importance. In this regard, the question is whether it is possible to determine and implement a conflict rule for unfair competition for all its cases, or whether it is necessary to use several conflict rules on a case-by-case basis? And what is the appropriate conflict rule in this regard?

In short, there are different views on the governing law of tort liability in the conflict of laws, the most important of which are the competence of: the law of the place where the tortious act occurred, the law of the place where the damage occurred, the law of the domicile of the injured party, the law of the domicile of the tortfeasor, the law of the common domicile of the injured party and the tortfeasor, the appropriate law, the law consistent with the interests of the state, and the law that has the most connection with the tortious event. In the case of unfair competition, most countries prefer to apply the law of the place where the damage occurred rather than the law of the place where the act occurred. Therefore, it is necessary to choose a criterion based on which the place of occurrence of the damage can be determined. A large part of the doctrine believes that one should look for the market that has been harmed by the act of unfair competition. The principle of connection with the law of the country whose market has been harmed has been accepted in the national legislation of many countries, including Austria, Switzerland, the Netherlands, Spain, and Belgium. However, in some other countries, including France, the silence of the law in this area has been filled by judicial practice.

In Iranian law, despite the fact that the legislator has laid down conflict rules for various categories of connections, including contractual liabilities, the Iranian legislator is silent on the issue of tort liabilities, including liability arising from unfair competition. There is also no judicial practice in this regard, and only through the obligation of Article 5 of the Civil Code (which expresses the territorial principle of laws) and the unity of criteria of Article 968 of the Civil Code (which relates to the governing law of contractual obligations) can the governing law of tort liability in the conflict of laws in Iranian law be inferred (the rule of local law, whether the law of the place where the tortious act occurred or the law of the place where the damage occurred, whichever is located in Iran).

The Rome II Regulations contain satisfactory conflict rules in this area that can be a guide for our legislators. Article 6 of the said Regulations uses different conflict rules as follows:

- (a) The competence of the law of the country whose market has been harmed (paragraph 1 of Article 6);

- (b) The competence of the law of the place where the damage occurred (paragraph 2 of Article 6 with reference to paragraph 1 of Article 4);
- (c) The competence of the law of the common domicile of the tortfeasor and the injured party at the time of the occurrence of the damage (paragraph 2 of Article 6 with reference to paragraph 2 of Article 4);
- (d) The competence of the law of the country that has the closest connection to the dispute (paragraph 2 of Article 6 with reference to paragraph 3 of Article 4).

By taking advantage of the Rome II Regulations, which are actually the latest development in determining and establishing conflict rules regarding extra-contractual liability, and which fulfill all the existing theories in this regard, we can reach this conclusion:

Since determining a specific law, such as the local law, as a general conflict rule for all cases of unfair competition, leads to unacceptable and unsatisfactory results, it is better to choose a rule such as the place of damage rule as the main conflict rule. Additionally, in specific cases (such as the existence of a common domicile of the parties at the time of the occurrence of the damage or the existence of a connecting factor that has the closest connection to the dispute), secondary conflict rules can be chosen to allow the judge more flexibility in finding better, fairer, and more equitable solutions.

In the Rome II Regulations, the conflict rules mentioned in the three paragraphs of Article 4 are presented as a main rule and two subsidiary rules. Combining the main rule and the subsidiary conflict rule in the case of the governing law for liability arising from unfair competition avoids the criticisms related to determining a single law (being rigid and inflexible) and also the criticisms related to the mere application of the appropriate law (unpredictability and judicial arbitrariness, and the subjectivization of judicial justice). Therefore, considering that each of these two conflict rules brings part of the reality to the table, combining them is more complete than not combining them, and it can help in better implementing justice and achieving a fair and equitable outcome in each case. This can be a valuable guide for our legislator in drafting separate conflict rules for the category of extra-contractual liability arising from unfair competition in the conflict of laws.

There is no independent research on the governing law of unfair competition in our law (Iranian law). Therefore, the most important objective in this work is, on the one hand, to offer a practical suggestion for domestic courts when confronted with the issue of conflict of laws in unfair competition, which causes difficulties for them due to the lack of resources and research texts in this field. On the other hand, the objective is to present essential information that can not only justify the necessity of adopting

conflict rules related to unfair competition, but also serve as a valuable guide for the legislative branch when enacting said rules.

This research examines the development of French judicial practice from the twentieth century to the present day regarding the governing law of extra-contractual liability with an emphasis on unfair competition, followed by the Rome II Regulations and finally Iranian law. Ultimately, the method of combining the main and subsidiary conflict rules is presented as the most suitable approach in this conflict of laws. The research method used is a library-based, descriptive, and analytical approach.

Keywords: Conflict of laws, unfair competition, governing law, law of the place of the act, law of the place of damage, appropriate law.

Article Type: Research Article.

تعارض قوانین در مسئولیت مدنی ناشی از رقابت نامشروع در حقوق فرانسه، مقررات روم ۲ و حقوق ایران

مهدی عاشوری*

چکیده

تعیین قانون حاکم بر مسئولیت‌های خارج از قرارداد از موضوع‌های پیچیده تعارض قوانین و اختلافی در بین حقوق‌دانان است که البته علت اصلی آن عدم اتفاق نظر درباره عامل ارتباطی مؤثر در وقایع حقوقی منشأ این مسئولیت‌ها است. یکی از این موضوع‌ها یافتن قانون حاکم بر مسئولیت مدنی ناشی از رقابت نامشروع است. در حقوق فرانسه، علی‌رغم اینکه قانون‌گذار برای برخی از دسته‌های ارتباط به وضع قواعد حل تعارض پرداخته، لیکن در زمینه مسئولیت‌های خارج از قرارداد، ساکت است. با این حال، رویه قضایی، این سکوت و نقصان را برطرف کرده است. در مقررات روم ۲ قانون حاکم بر مسئولیت مدنی ناشی از رقابت نامشروع در ماده ۶ آن بیان شده است؛ اما در حقوق ایران رویه قضایی و ماده قانونی مختص این موضوع وجود ندارد و صرفاً از ماده ۵ قانون مدنی و وحدت ملاک ماده ۹۶۸ قانون مدنی با تکلف می‌توان حکم موضوع را استنباط کرد. در این تحقیق با بهره‌گیری از روش تطبیقی، توصیفی، تحلیلی و جمع‌آوری داده‌ها به صورت کتابخانه‌ای سیر تحول رویه قضایی فرانسه از قرن بیستم تاکنون درباره موضوع و سپس مقررات روم ۲ و در نهایت قانون ایران مورد بررسی قرار گرفته و در نهایت شیوه جمع قاعده حل تعارض اصلی و فرعی به‌عنوان روش انطباق در این تعارض قوانین معرفی شده است.

* استادیار حقوق خصوصی، گروه حقوق، دانشکده علوم اداری و اقتصاد، دانشگاه اراک، اراک، ایران.

Email: m-ashouri@araku.ac.ir

مطالعات حقوقی، ۱۴۰۳، دوره شانزدهم، شماره دوم، صص ۳۳۰-۲۹۵

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۹/۰۲ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۷/۰۷

ناشر: دانشگاه شیراز

واژگان کلیدی: تعارض قوانین، رقابت نامشروع، قانون حاکم، قانون محل وقوع فعل، قانون محل خسارت، قانون مناسب.

نوع مقاله: مقاله پژوهشی.

سراغاز

منظور از رقابت نامشروع (رقابت غیرمنصفانه و یا رقابت مکارانه)^۱ «عمل یا اعمالی است که شخصی از قبیل کاسب یا تاجر یا طبیب یا صنعتگر یا هنرمند و مانند آنها برای پراکنده کردن (جلب کردن به دور خود) ارباب رجوع و مشتریان کسی که با او همکار است از طریق روش‌های غیر شرافتمندانه و غیر عقلایی مرتکب شود. این کار موجب محکومیت به جبران خسارت است و در پاره‌ای موارد هم جرم محسوب است» (Jafari Langroud, 1993: 338) در بند ۲ ماده ۱۰ مکرر «کنوانسیون پاریس برای حمایت از مالکیت صنعتی و تجاری و کشاورزی» مصوب ۱۸۸۳ با آخرین اصلاحیه سال ۱۹۷۹ استکهلم که ایران نیز به آن پیوسته، رقابت نامشروع این‌گونه تعریف شده است: «هر رقابتی که برخلاف معمول شرافتمندانه صنعت یا تجارت انجام گیرد رقابت نامشروع تلقی می‌شود.» با توجه به اینکه رقابت نامشروع یکی از موارد نقض مالکیت معنوی است و بین این دو رابطه عموم و خصوص مطلق وجود دارد در بند ۳ ماده ۱۰ مکرر کنوانسیون مذکور برخی از اعمال رقابت نامشروع به این شرح ذکر شده است: «اولاً- هر عملی که ممکن است در خصوص مؤسسه، محصولات یا فعالیت‌های صنعتی یا تجارتی رقیب به نحوی از انحاء موجب سردرگمی شود؛ ثانیاً- اظهارات خلاف واقع در تجارت که ممکن است باعث تزلزل اعتبار مؤسسه، محصولات یا فعالیت صنعتی یا تجارتی رقیب شود؛ ثالثاً- نشانه‌ها یا اظهاراتی که بکار بردن آن در بازرگانی موجب اشتباه عامه راجع به ماهیت، طرز ساخت، صفات ممیزه جنس، قابلیت استعمال و یا کمیت کالا شود.» البته مصادیق رقابت نامشروع منحصر به موارد مذکور نیست بلکه با

توجه به تنوع اعمال ضد رقابتی مصادیق دیگری نیز وجود دارد از جمله: ایجاد شبهه در مشتریان رقیب از طریق بد جلوه دادن محصولات او، بی اعتبار ساختن رقیب تجاری، استفاده بلاجهت از دستاوردهای رقبا، ایجاد اختلال در بنگاه تجاری رقیب تجاری از طریق افشای اسرار تجاری رقیب و باهدف کاستن از مشتریان او، ایجاد اختلال در بازار از طریق انجام برخی اعمال غیرقانونی و نیز مواردی دیگر؛ لذا بر عهده قضات است که مصادیق آن را احراز کنند.

در مواردی که در رقابت نامشروع عامل ارتباط بین المللی دخالت می کند آثار این رفتار به دو یا چند کشور مرتبط می شود. در این حالت عمل مذکور ممکن است بازار یک یا چند کشور را تحت تأثیر قرار دهد و یا اینکه به منافع یک یا چند رقیب تجاری در یک یا چند کشور لطمه بزند. با توجه به اینکه قواعد حاکم بر رقابت نامشروع در کشورهای مختلف متفاوت است همین امر باعث تعارض قوانین در این امر مهم و کاربردی می شود؛ بنابراین تعیین قانون حاکم بر آثار زیان بار این رقابت اهمیت زیادی دارد. به طور خلاصه می توان گفت که در زمینه رقابت نامشروع بیشتر کشورها ترجیح می دهند که قانون محل وقوع خسارت را اجرا کنند تا قانون محل وقوع فعل را. لذا باید به انتخاب معیاری پرداخت که بر اساس آن بتوان محل وقوع خسارت را مشخص کرد. بخش اعظمی از دکترین معتقد است که باید در جستجوی بازاری بود که از عمل رقابت نامشروع لطمه دیده است. اصل ارتباط با قانون کشوری که به بازار آن لطمه وارد شده در قانون گذاری های ملی بسیاری از کشورها از جمله اتریش، سوئیس، هلند، اسپانیا و بلژیک پذیرفته شده است؛ اما در برخی دیگر از کشورها از جمله فرانسه سکوت قانون در این زمینه را رویه قضایی برطرف کرده است. در حقوق ایران در این زمینه نه قانون حکمی دارد و نه رویه قضایی یافت شد. مقررات روم ۲ در این زمینه حاوی قواعد حل تعارض مطلوبی است که می تواند راهنمای قانون گذار ما باشد. در مورد قانون حاکم بر رقابت نامشروع تحقیق مستقلی در حقوق ما وجود ندارد. در ادامه

به بررسی موضوع مذکور به ترتیب در حقوق فرانسه، مقررات روم ۲ و حقوق ایران به روش تطبیقی و توصیفی تحلیلی می‌پردازیم.

۱. نظریات راجع به قانون حاکم بر مسئولیت خارج از قرارداد (با تأکید بر رقابت نامشروع) در حقوق فرانسه

در مورد قانون حاکم بر مسئولیت خارج از قرارداد چندین نظریه در حقوق فرانسه وجود دارد که برخی از این نظریات در دعاوی راجع به قانون حاکم بر رقابت نامشروع به‌کار رفته است. در زیر به این نظریات می‌پردازیم.

۱-۱. نظریه حکومت قانون مقر دادگاه^۱

مطابق این نظریه مسائل و موضوع‌های مسئولیت خارج از قرارداد همواره می‌بایستی تحت حکومت قانون ماهوی دولت متبوع قاضی یا به عبارتی قانون مقر دادگاه باشند اعم از این‌که محل وقوع فعل زیان‌بار و یا خسارت در کشور مقر دادگاه باشد یا در کشوری دیگر (Wolf, 1945, 492; Morris, 1971: 257; Cheshire and North, 1987: 514,)، زیرا مسئولیت ناشی از فعل و حادثه زیان‌بار و به تبع آن محکومیت فرد به جبران خسارت وارده، با نظم عمومی کشور مقر دادگاه رسیدگی‌کننده به دعوا مرتبط بوده است (Morris, 1971: 257-258, Bourel, 1961, 21- Mazeaud, 1934: 383). به‌علاوه دکتترین قانون مقر دادگاه، در عمل مشکلات مربوط به تعیین قانون محل وقوع فعل زیان‌بار را به دنبال ندارد، زیرا در مواردی که محل ارتکاب فعل زیان‌بار معین نیست و یا در مواردی که خسارت وارده، ناشی از چندین فعل است که در کشورهای مختلفی به وقوع پیوسته‌اند، اجرای قانون مقر دادگاه، برای قاضی بسیار آسان‌تر است (Mazeaud, 1934: 383).

---

1. lex fori

نظریه حکومت قانون مقر دادگاه موردانتقاد بسیاری از حقوقدانان قرار گرفته است. اینان معتقدند ادعای اینکه مقررات مربوط به مسئولیت خارج از قرارداد، با نظم عمومی مقر دادگاه مرتبط است ادعای قابل قبولی نیست (Cheshire, 1965: 240; Wolf, 1945: 448; Morris, 1971: 257-258; Lerebours Pigeonnière, 1970: 448). زیرا مراجعه به قواعد حل تعارض کشورها در خصوص مسئولیت خارج از قرارداد نشان می‌دهد که بسیاری از کشورها در این زمینه اجرای قانون خارجی را مجاز می‌دانند و همین امر مؤید این است که قواعد مذکور جزء مقررات مربوط به نظم عمومی نیست.

همچنین اعمال قانون مقر دادگاه به‌عنوان قانون ماهوی حاکم بر مسئولیت مدنی، این نتیجه و تالی فاسد را به دنبال دارد که از نظر صلاحیت قضایی، حق‌گزینش دادگاه رسیدگی‌کننده به دعوا را به خواهان می‌دهد، زیرا وی دادگاه کشوری را جستجو و انتخاب می‌کند که بیشترین نفع را به حال او داشته و مطابق مقررات آن بتواند به محکومیت خوانده نائل شود (Morris, 1971: 258, 273, 274; Loussouarn and Bourel, 1988, n.179, p 270-271; Cheshire and North, 1987: 514). عمل ارتكابی در محل وقوع، عملی مجاز و مشروع، لیکن در کشور مقر دادگاه عملی نامشروع و موجد مسئولیت باشد و این امر کاملاً به نفع خواهان و ضرر خوانده است و منجر به نتایج ناعادلانه‌ای خواهد شد (Cheshire, 1965: 240).

۲-۱. نظریه حکومت قانون محل وقوع مادی فعل زیان‌بار^۱

در این نظریه که در بیشتر کشورها پذیرفته شده است تأکید بر محل وقوع مادی فعل زیان‌بار است. به عبارت دیگر در تعارض قوانین، قانون محلی را که فعل زیان‌بار از نظر مادی در آن به وقوع پیوسته است بدون در نظر گرفتن محل خسارت، قانون حاکم بر دعوی مسئولیت خارج از قرارداد می‌دانند (Lerebours-Pigeonnière, 1970: 448-449; Cheshire and North, 1987: 514-515; Morris, 1971: 258-259). زیرا هر شخص باید از

مقررات قانون محل ارتکاب فعل خود تبعیت کند و اعمال خود را بر اساس قانون محل ارتکاب منطبق سازد و این قانون مطابق با پیش‌بینی‌های طرفین است.

در فرانسه اعمال قانون محل وقوع مادی فعل زیان‌بار به‌عنوان راه‌حل تعارض قوانین علاوه بر اینکه در دکترین ملاحظه می‌شود^۱ در رویه قضایی (از اواسط قرن بیستم به بعد) و همچنین بنا به عقیده‌ای در قانون‌گذاری این کشور (بند ۱ ماده ۳ قانون مدنی فرانسه^۲ که مربوط به نظم و امنیت عمومی است در مورد جرم‌ها و شبه جرم‌ها و شبه عقدها (مسئولیت‌های خارج از قرارداد)) نیز دیده می‌شود.^۳ به عقیده «پیر بول» نظریه حکومت قانون محل وقوع مادی فعل زیان‌بار در دکترین جدید حقوق فرانسه فقط با یک مخالف (هانری مازو) بطور کامل پذیرفته شده است تا حدی که از دید دکترین، نظریه مذکور به‌عنوان یک راه‌حل طبیعی به نظر می‌رسد (Savatier (Réné), cours de droit international privé, 2e édit, 1953, Paris, n.285, p.190, n.290, p.196: Quoted by Bourel, 1961, 25; Batiffol, 1967, n.556; Lerebours-Pigeonnière, 1970, n.354 and (next, p.411 and next; Bartin, 1932, n 75, 184 and next

۳-۱. نظریه حکومت قانون محل تحقق خسارت^۴

برخلاف نظریه قانون محل تحقق مادی فعل زیان‌بار، در این نظریه تأکید بر محل وقوع خسارت است و در تعارض قوانین قانون محل تحقق خسارت را به‌عنوان قانون حاکم

۱. از طرفداران بزرگ این نظریه در حقوق فرانسه می‌توان به بارتن، لربور پیژونیر، آرمنزون و ساواتیه اشاره کرد (Bourel 1961: 78).

2. Art.3.Code civil Français: «les loi de police et de sûreté oblige tous ceux qui habitent le territoire ...».

۳. استناد به بند ۱ ماده ۳ قانون مدنی فرانسه در خصوص مسئولیت خارج از قرارداد در برخی از آراء دادگاه‌های این کشور مشاهده می‌شود:

Cour d'appel Paris, 2 oct, 1963: Journal de droit international, 1964,103- Revue critique de droit international privé, 1964, 332, note Lerebours pigeonnière- cour d'appel Rouen, 9 mai 1967: Journal de droit international, 1967, 899, obs. R.Dayant.
4. Théorie du lieu du préjudice = Theory of the place of injury = (lex injuriae)

می‌شناسند، زیرا به عقیده طرفداران این نظریه، در مسئولیت مدنی، عنصر خسارت به‌عنوان عنصر توصیفی و مشخصه مسئولیت محسوب می‌شود نه فعل زیان‌بار. به‌عبارت‌دیگر با توجه به اینکه تا ضرری به بار نیاید مسئولیتی محقق نمی‌شود و مسئولیت با حدوث آخرین جزء علت تامه یعنی پس از حدوث زیان حاصل می‌شود، لذا قانون محل تحقق خسارت بر مکان وقوع فعل، مرجح است.

دیوان کشور فرانسه در خصوص قانون حاکم بر مسئولیت مدنی خارج از قرارداد تا سال ۱۹۸۳ قانون محل وقوع فعل زیان‌بار را به تبعیت از رأی شعبه اول مدنی دیوان، مورخ ۲۵ مه ۱۹۴۸ معروف به قضیه «لوتور» به‌عنوان قانون حاکم می‌شناخت؛ اما دیوان مذکور در رأی ۸ فوریه ۱۹۸۳^۱ در خصوص تعارض قوانین راجع به مسئولیت خارج از قرارداد به صراحت قانون محل وقوع خسارت را به‌عنوان قانون حاکم و صلاحیت‌دار شناخت و اعلام کرد.^۲

۴-۱. نظریه حکومت قانون محل وقوع «واقعه زیان‌بار»^۳ اعم از محل وقوع فعل و خسارت ترجیح قانون محل وقوع خسارت نیز در رویه قضایی فرانسه از سال ۱۹۸۳ تا سال ۱۹۹۷ ادامه داشت و بالاخره شعبه اول مدنی دیوان کشور در رأی مورخ ۱۴ ژانویه ۱۹۹۷ بدون ترجیح بین دو قانون مذکور، هر دو قانون یادشده را به‌طور یکسان به‌عنوان قانون صلاحیت‌دار بر دعوای بین‌المللی مسئولیت خارج از قرارداد اعلام کرد. در این رأی چنین آمده است: «قانون حاکم بر مسئولیت خارج از قرارداد قانون کشوری است که محل وقوع واقعه زیان‌بار است و محل وقوع واقعه زیان‌بار، هم صلاحیت تفسیر و

۱. رأی معروف به قضیه Horn Y Prado

۲. برای دیدن توضیحات بیشتر ر.ک: عاشوری، ۱۳۸۹، ص ۱۸۸ به بعد.

تطبیق بر محل وقوع مادی فعل موجب خسارت را دارد و هم صلاحیت تطبیق بر محل وقوع خسارت»^۱.

حقوق دانان در تفسیر این رأی گفته‌اند معیار به‌کاررفته در رأی مذکور (معیار محل وقوع واقعه زیان‌بار) فایده چندانی ندارد، زیرا فقط به صلاحیت یکسان دو قانون محل وقوع فعل و محل وقوع خسارت اشاره می‌کند بدون اینکه وجه ترجیحی برای یکی از آن‌ها ارائه دهد. به همین دلیل برخی از حقوق دانان معتقدند که هدف دیوان از برقراری معیار یادشده این است که آزادانه‌تر بتواند قانون فرانسه را در تعارض قوانین راجع به مسئولیت‌های خارج از قرارداد اجرا کند. به عبارت دیگر تمایل دیوان بر این است که ارتباط یکی از دو عنصر فعل و یا ضرر را با کشور فرانسه احراز کند و هر یک از این دو عنصر که در این کشور واقع بود همان عنصر مبنای انتخاب قانون حاکم در رأی قرار خواهد گرفت. به همین دلیل در رویه قضایی فرانسه در آراییی که معیار فوق به‌کاررفته است گاهی محل وقوع فعل و گاهی محل وقوع خسارت به‌عنوان عنصر مرجح انتخاب و بر مبنای آن رأی صادر شده است (Loussouarn and Bourel, 1988, n.401, 631-632).

در رأی شعبه اول مدنی دیوان کشور فرانسه مورخ ۱۴ ژانویه ۱۹۹۷ راجع به دعوای رقابت مکارانه بین سه ناشر مجله‌های علمی آمریکایی، معیار محل وقوع واقعه زیان‌بار مبنای صدور حکم قرار گرفته است. در این پرونده، خواهان به نام شرکت گروه «گوردون»^۲ طی دادخواستی علیه دو شرکت آمریکایی چاپ و نشر مجلات علمی که

1. «Attendu que la loi applicable à la responsabilité extracontractuelle est celle de l'Etat du lieu où le fait dommageable s'est produit; que ce lieu s'entend aussi bien de celui du fait générateur du dommage que du lieu de réalisation de ce dernier». – Revue critique de droit international privé, 1997, 504, note Bischoff (Jean-Marc)– Recueil Dalloz, jurisprudence, 1997, 177, note M. Santa Croce: cite par Slim 2004, n.17, p8.

2. le group Gordon

آمریکا اقدام به چاپ مجلات مذکور به صورت رقابت مکارانه با خواهان (چاپ متونی حاوی بدگویی از خواهان) و سپس از طریق دریافت اشتراک در فرانسه اقدام به توزیع آن‌ها در فرانسه کرده بودند تقاضای صدور حکم بر مسئولیت مدنی آن‌ها را کرد. دیوان نیز در رأی مذکور، عمل خواندگان را چنین توصیف کرد که، چاپ مقالات موضوع دعوا، فعل موجد مسئولیت نیست بلکه توزیع^۲ مجلات موضوع دعوا فعل موجد مسئولیت محسوب می‌شود. بنابراین با ضابطه‌ای که دیوان کشور در این مورد به دست داده است، در جرم‌های رقابت مکارانه از طریق مطبوعات، محل تحقق واقعه حقوقی موجد مسئولیت را باید محل توزیع مطالب منتشرشده دانست نه محل چاپ آن‌ها (Slim, 2004, n.18,8).

همچنین شعبه سوم دادگاه تجدیدنظر پاریس در رأی ۲۷ مارس ۱۹۹۸ در دعوی چند شرکت فرانسوی علیه شرکت آمریکایی PLD به اتهام رقابت نامشروع، قانون فرانسه را اجرا کرد. در این دعوا خواهان‌ها علیه خواننده اعلام کردند که وی از طریق شبکه اینترنتی از مارک (برند) معتبر آن‌ها برای محصولات آرایشی استفاده کرده و با یک بهای بسیار نازل و تمسخرآمیز آن‌ها را به فروش رسانده و عمل نامبرده مصداقی از تقلب (شبیه‌سازی) و رقابت نامشروع است. دادگاه تجدیدنظر چنین رأی داد که عمل بسته‌بندی این محصولات با مارک شرکت خواهان‌ها در فرانسه انجام شده، لذا مشمول ماده L.713-2 قانون مالکیت معنوی فرانسه است و اینکه «ارائه محصول (اودکلن‌ها) با گواهینامه و مارک محصولات خواهان‌ها آن‌هم به قیمت بسیار پایین‌تر از قیمت واقعی مصداق شبیه‌سازی نبوده بلکه مصداق رقابت نامشروع است که خواهان‌ها تقاضای جبران خسارت ناشی از آن را مطالبه کرده‌اند». در دعوی دیگری که توسط شعبه تجاری دیوان کشور حل شد شرکت‌های هلندی و انگلیسی علیه یک شرکت فرانسوی تحت عنوان رقابت نامشروع دعوایی مطرح کردند. دادگاه تجدیدنظر استان دعوی

---

1. la publication et l'édition des articles
2. la diffusion

خواهان‌ها را رد کرد با این توجیه که هیچ عمل رقابت نامشروعی واقع نشده است. شعبه تجاری دیوان در تاریخ ۳۰ مه سال ۲۰۰۰ طی رأی به شماره ۹۷-۱۰۵۷۵ رأی دادگاه تجدیدنظر را با توجه به ماده ۱۳۸۲ ق.م فرانسه نقض کرد با این توجیه که دادگاه تجدیدنظر می‌بایست همان‌طور که از او خواسته‌شده بود (بر اساس خواسته خواهان‌ها) و مطابق قانون فرانسه (ماده ۱۳۸۲ ق.م) بررسی می‌کرد که عمل فروش محصولات تغییر یافته و ناقص با مارک مشابه محصولات خواهان‌ها آیا باعث لطمه به شهرت تجاری شرکت‌های هلندی شده است یا خیر؟ (Coureault, 2009, n.87, 85)

البته لازم به ذکر است که بررسی رویه قضایی فرانسه نشان می‌دهد که دیوان کشور در توصیف محل وقوع واقعه زیان‌بار و حمل آن بر یکی از دو محل وقوع مادی فعل و وقوع خسارت، همواره قانون فرانسه را صلاحیت‌دار اعلام نکرده است. به‌عنوان مثال، در یک رأی جدیدتر، مورخ ۲۸ اکتبر ۲۰۰۳، شعبه اول دیوان کشور فرانسه با توصیف خاصی از فعل زیان‌بار و خسارت، در خصوص دعوی خسارت غیرمستقیم^۱ از سوی وراثت، صلاحیت قانون فرانسه را رد کرده است (Ashouri, 2009: 192-194).

۱-۵. نظریه اصل نزدیکی

نظریه اصل نزدیکی که به‌عنوان روش جدید دیوان کشور فرانسه در حل تعارض قوانین راجع به مسئولیت‌های خارج از قرارداد در وقایع حقوقی زیان‌بار مرکب (وقایع حقوقی که فعل زیان‌بار در یک کشور و خسارت در یک کشور دیگر واقع شده و یا وقایع حقوقی که هم محل وقوع فعل و هم محل وقوع خسارت در چندین کشور پراکنده‌اند و یا اینکه فقط یکی از دو عنصر فعل و زیان در چندین کشور مختلف واقع شده) ارائه شده و متأثر و مقتبس از نظریه آمریکایی قانون مناسب است، معیار تعیین قانون حاکم را انتخاب عنصری که نزدیک‌ترین ارتباط را با واقعه حقوقی موضوع دعوا دارد قرار

1. préjudice par ricochet

داده و آن را تحت عنوان «اصل نزدیکی»^۱ نامیده است. این اصل به دو شکل قابل تعریف و تفسیر است که در زیر به بیان تحلیلی آن می‌پردازیم:

۱-۵-۱. اصل نزدیکی، به عنوان روش تعیین محل وقوع واقعه حقوقی زیان‌بار مرکب، فقط از بین دو عنصر فعل زیان‌بار و خسارت: مطابق این نظر، در وقایع زیان‌بار مرکب جهت انتخاب قانون حاکم، تأکید، صرفاً بر روی دو عنصر فعل زیان‌بار و خسارت است. لذا انتخاب، صرفاً از بین دو قانون محل وقوع فعل موجد خسارت و محل وقوع خسارت باید صورت گیرد. در این حالت جهت تعیین قانون صلاحیت‌دار لازم است احراز شود که کدام یک از دو قانون مذکور نزدیک‌ترین ارتباط را با واقعه حقوقی موضوع دعوا دارد، زیرا واقعه زیان‌بار فقط با کشوری می‌تواند ارتباط داشته باشد که در آنجا عناصر تشکیل‌دهنده آن به وقوع پیوسته است و عناصر متشکله واقعه زیان‌بار نیز عبارت‌اند از: فعل موجد زیان و خسارت (Bischoff, 2000: 203).

نظریه اصل نزدیکی به این مفهوم، در واقع تابعی از نظریه قانون محلی است و وجه ترجیح یکی از دو قانون محل وقوع فعل موجد زیان و محل وقوع خسارت را در وقایع زیان‌بار مرکب به دست می‌دهد. لذا در نظریه مذکور قاضی صرفاً به توصیف دو عنصر تشکیل‌دهنده واقعه حقوقی زیان‌بار یعنی فعل زیان‌بار و خسارت می‌پردازد و یکی از آن دو را که دارای نزدیک‌ترین ارتباط با واقعه مذکور است برمی‌گزیند و به سایر عناصر ارتباطی دخیل در حادثه از جمله تابعیت طرفین، محل اقامت و یا سکونت موقتی آنان و غیره توجهی نمی‌کند. بنابراین بر اساس نظریه مذکور قانون حاکم و صلاحیت‌دار، در نهایت قانون یکی از کشورهای محل وقوع فعل زیان‌بار و محل وقوع خسارت است (Julliard: 31-33 به نقل از: Ashouri, 2009 :230).

۲-۵-۱. اصل نزدیکی به عنوان معیار تعیین مهم‌ترین عامل (عنصر) ارتباطی دخیل در حادثه: هدف از ارائه نظریه اصل نزدیکی، تعیین و اعمال قانون کشوری است که نزدیک‌ترین ارتباط را با واقعه زیان‌بار مرکب در مقایسه با تمامی عناصر ارتباطی دخیل در حادثه دارد. برای رسیدن به هدف مذکور، قاضی موظف است تمامی عناصر ارتباطی واقعه زیان‌بار از قبیل محل وقوع فعل، محل وقوع خسارت، تابعیت طرفین، محل سکونت موقتی طرفین و یا اقامتگاه بیمه‌گر آن‌ها و غیره را در نظر بگیرد و مهم‌ترین آن‌ها را حسب مورد از نظر ماهیت (توصیف کیفی) انتخاب و قانون کشوری را که با عامل یا عنصر انتخابی مرتبط است به عنوان قانون حاکم و صلاحیت‌دار برگزیند. استفاده از این روش نسبی بوده و عنصر یا عناصر ارتباطی که در هر پرونده به عنوان مهم‌ترین و نزدیک‌ترین عنصر ارتباطی با حادثه انتخاب می‌شود در هر پرونده نسبت به پرونده دیگر متفاوت است و لذا نمی‌توان یکی از عناصر ارتباطی را به‌طور قطع برای تمام موارد معرفی کرد. نظریه اصل نزدیکی در این معنا، دقیقاً مطابق با نظریه قانون مناسب است که در حقوق آمریکا مطرح شده است^۱ (Bischoff, 2000: 202).

در زیر، رأی ۵ مارس ۲۰۰۲ دیوان عالی کشور فرانسه که مربوط به رقابت نام‌مشروع است و معیار اصل نزدیکی در آن به‌کاررفته بیان و تحلیل می‌شود:

شرکت فرانسوی سیسرو^۲ مقیم فرانسه، دعوای مسئولیت مدنی خارج از قرارداد به خواسته مطالبه خسارات ناشی از تقلید و شبیه‌سازی محصولاتش (رقابت مکارانه) علیه یک شرکت هلندی (société néerlandaise Ampersand Software BV) و یک شرکت

۱. نظریه قانون مناسب در آمریکا توسط «جان هامفری کارلیل موریس» ارائه شد. موریس این نظریه را در ضمن مقاله‌ای که در سال ۱۹۵۱ در مجله حقوقی هاروارد منتشر شد، بیان کرد (Harvard law Review 1951 and nex 881). به عقیده موریس، در دعوای مسئولیت خارج از قرارداد دادگاه باید با توجه به عوامل مختلف و تمام عناصر ارتباطی دخیل در قضیه، عامل ارتباطی را که دارای آشکارترین نشانه‌ها و بیشترین ارتباط با قضیه است به عنوان جهت ربط برگزیند و بر اساس آن قانون مناسب را تعیین کند (Loussouarn et Bourel).

1988, n.135, 196

انگلیسی (société anglaise Ampersand LTD) در دادگاه فرانسه مطرح کرد. محل وقوع عملیات موجد زیان در کشورهای انگلیس، هلند و سوئد و محل وقوع خسارت در فرانسه بود. در این پرونده در مرحله تجدیدنظر، دادگاه استان، قوانین مکان‌های وقوع فعل زیان‌بار (قوانین انگلیس، هلند و سوئد) را به‌عنوان قانون حاکم بر دعوا اعلام کرد. یعنی نسبت به اقدامات انجام‌یافته در هر یک از کشورهای مذکور قوانین همان کشور حاکم است. خواهان که از رأی مذکور ناراضی بود اقدام به فرجام‌خواهی از رأی صادره کرد و در فرجام‌خواهی اظهار داشت که دعوی مذکور می‌بایست منحصراً تابع قانون فرانسه باشد، زیرا کشور فرانسه در مقایسه با سایر کشورهای دخیل در قضیه، ارتباط نزدیک‌تری با دعوا دارد و به همین جهت قانون فرانسه در مقایسه با قانون کشورهای مذکور قانون مناسب‌تری^۱ است.

دیوان کشور فرانسه در مورخ ۵ مارس ۲۰۰۲ با رد فرجام‌خواهی شرکت زیان‌دیده فرانسوی و تأیید رأی دادگاه استان چنین اعلام کرد که: «... با توجه به وجود افعال ارتكابی زیان‌بار متعدد و نظر به اینکه فرانسه در خصوص افعال مذکور صرفاً محل وقوع خسارت است لذا دعوی مطروحه نزدیک‌ترین ارتباط را با فرانسه نداشته و بالتبع قانون فرانسه نمی‌تواند منحصراً قانون حاکم بر دعوا باشد...»^۲.

رأی دیوان کشور مبتنی بر این امر است که شرکت زیان‌دیده فرانسوی (فرجام‌خواه) نتوانسته ثابت کند که فرانسه، در مقایسه با سایر کشورهای دخیل در قضیه، نزدیک‌ترین ارتباط را با دعوا دارد. مفهوم مخالف این رأی آن است که اگر ثابت می‌شد فرانسه، نزدیک‌ترین ارتباط را با قضیه دارد قانون فرانسه به‌عنوان قانون حاکم و قابل اجرا اعلام می‌شد و قوانین کشورهای محل وقوع فعل کنار گذاشته می‌شدند. در این رأی، منظور

1. la loi plus appropriée

2. "...en présence de la pluralité des lieux de commission des agissements délictueux, la loi française, en tant que loi du "lieu du préjudice", n'a pas vocation exclusive à régir l'ensemble du litige en l'absence d'un rattachement plus étroit avec la France...": Revue critique de droit international privé 2003, 440-441.

دیوان از عبارت «نزدیک‌ترین ارتباط»^۱ در واقع همان اصل نزدیکی است. لیکن می‌توان گفت که منظور دیوان در رأی مذکور از به‌کاربردن ضابطه یادشده، استفاده از نظریه قانون مناسب بوده است. به عبارت دیگر در رأی مورد بحث، اصل نزدیکی به معنای دوم آن (به‌عنوان معیار تعیین مهم‌ترین عامل ارتباطی دخیل در حادثه) و مترادف با نظریه آمریکایی قانون مناسب به‌کاررفته است (Bischoff, 2003 : 446)، زیرا در رأی مذکور، دیوان کشور، معیار نزدیک‌ترین ارتباط را مشخص نکرده و عبارت مذکور را به صورت مطلق به‌کار برده است، برخلاف آنچه در برخی از آراء دیوان (رأی ۱۱ مه ۱۹۹۹ و ۲۷ مارس ۲۰۰۷ دیوان)^۲ ضابطه اصل نزدیکی، توسط دیوان مشخص شده است.

البته ممکن است گفته شود که دیوان در رأی مذکور، معنای اول اصل نزدیکی را اراده کرده است نه معنای دوم آن را، زیرا با توجه به اینکه در رأی صادره، دیوان صرفاً به بررسی و اظهار نظر در خصوص محل وقوع فعل و محل وقوع خسارت پرداخته و از دیگر عوامل ارتباطی دخیل در قضیه ذکری به میان نیاورده است، لذا اطلاق اصل نزدیکی در رأی یادشده را می‌توان با توجه به قرائن حالیه و مقالیه موجود در رأی، حمل بر معنای اول اصل نزدیکی کرد. قائل شدن به این نظر باعث می‌شود که رویه دیوان را در خصوص استفاده از اصل نزدیکی همواره یک رویه واحد (اصل نزدیکی به معنای اول) بدانیم.

1. un rattachement plus étroit.

۲. برای دیدن این آراء ر.ک: عاشوری، ۱۳۸۹، ص ۲۳۴-۲۴۲

۲. قانون حاکم بر مسئولیت ناشی از رقابت نامشروع در مقررات روم ۱۲

بندهای ۱ و ۲ ماده ۶ مقررات روم ۲ در خصوص قانون حاکم بر مسئولیت ناشی از رقابت مکارانه است. در این ماده موارد مختلفی مطرح شده که در آن‌ها حسب مورد، قانون حاکم متفاوت خواهد شد. مطابق بندهای ۱ و ۲ ماده ۶ مذکور:

«۱- قانون حاکم بر مسئولیت خارج از قرارداد ناشی از عمل رقابت مکارانه، قانون کشوری است که در قلمرو آن به روابط مربوط به رقابت و یا منافع جمعی مصرف‌کنندگان لطمه وارد شده یا وارد خواهد شد.

۲- هنگامی که عمل رقابت مکارانه منحصرأ بر منافع یک رقیب مشخص تأثیر گذارد، ماده ۴ قابل اجرا خواهد بود.»

در ماده ۶ مذکور از قواعد حل تعارض مختلفی حسب مورد به شرح زیر استفاده شده است:

الف- قاعده صلاحیت قانون کشوری که به بازار آن لطمه وارد شده است (بند ۱ ماده ۶)؛
 ب- قاعده صلاحیت قانون محل وقوع خسارت (بند ۲ ماده ۶ با ارجاع به بند ۱ ماده ۴)؛
 ج- قاعده صلاحیت قانون اقامتگاه مشترک عامل زیان و زیان‌دیده در زمان وقوع خسارت (بند ۲ ماده ۶ با ارجاع به بند ۲ ماده ۴)؛

د- قاعده صلاحیت قانون کشوری که نزدیک‌ترین ارتباط را با دعوا دارد (بند ۲ ماده ۶ با ارجاع به بند ۳ ماده ۴).

همچنین در ماده ۶ یادشده عمل رقابت نامشروع بر اساس تأثیر آن به دودسته تقسیم شده است:

اول- عمل رقابت نامشروع به بازار کشور خاصی لطمه زده باشد به صورت لطمه به روابط مربوط به رقابت و یا منافع جمعی مصرف‌کنندگان، در این صورت مشمول

۱. مقررات شماره ۸۶۴/۲۰۰۷ پارلمان و شورای اروپایی (اتحادیه اروپایی) مورخ ۱۱ ژوئیه ۲۰۰۷ در خصوص قانون حاکم بر تعهدات (مسئولیت‌های) خارج از قرارداد (مقررات روم ۲).

بند ۱ ماده ۶ (قاعده صلاحیت قانون کشوری که به بازار آن لطمه وارد شده) می‌شود.

دوم- عمل رقابت مکارانه منحصرأ بر منافع یک رقیب مشخص تأثیر گذارد در این صورت ماده ۴ مقررات روم ۲ اجرا خواهد شد؛ یعنی سه قاعده حل تعارض «صلاحیت قانون محل وقوع خسارت» (بند ۱ ماده ۴)، «صلاحیت قانون اقامتگاه مشترک عامل زیان و زیان‌دیده در زمان وقوع خسارت» (بند ۲ ماده ۴) و «صلاحیت قانون کشوری که نزدیک‌ترین ارتباط را با دعوا دارد» (بند ۳ ماده ۴) حسب مورد اجرا خواهند شد.^۱

۱-۲. اعمال رقابت نامشروع لطمه زننده به بازار یک کشور (صلاحیت قانون کشور محل وقوع بازار متأثر از رقابت نامشروع) (بند ۱ ماده ۶)

در بند ۱ ماده ۶ مقررات روم ۲ به‌صراحت از معیار ارتباطی بازار متأثر از عمل رقابت نامشروع استفاده نشده است، بلکه عبارت «کشوری که در قلمرو آن به روابط مربوط به رقابت و یا منافع جمعی مصرف‌کنندگان لطمه وارد شده یا وارد خواهد شد» جایگزین آن شده است. لیکن دکتترین در این نظر متفق‌اند که عامل ارتباط در بند ۱

۱. ماده ۴ مقررات روم ۲: «۱- جز در صورت وجود مقررات مخالف، قانون حاکم بر مسئولیت غیر قراردادی ناشی از یک واقعه زیان‌بار، قانون کشوری است که خسارت [مستقیم] در آن به وقوع پیوسته است بدون اینکه کشور محل وقوع فعل موجد خسارت و یا کشور یا کشورهای محل وقوع خسارت غیرمستقیم در این زمینه مورد لحاظ قرار گیرند.

۲. هرگاه اقامتگاه عامل زیان و زیان‌دیده در زمان وقوع خسارت در یک کشور، مشترک باشد قانون همین کشور حاکم خواهد بود.

۳. هرگاه مجموع اوضاع و احوال و شرایط چنین ایجاب کند که واقعه زیان‌بار، نزدیک‌ترین ارتباط را با کشوری غیر از آنچه در بندهای ۱ و ۲ فوق‌الذکر بیان شد دارد در این صورت قانون همین کشور به‌عنوان قانون قابل اجرا خواهد بود. چنین ارتباط نزدیکی بین واقعه زیان‌بار و یک کشور، خصوصاً در مواردی وجود دارد که بین طرفین دعوا در سابق یک رابطه‌ای مانند یک عقد وجود داشته است.»

ماده ۶، بازاری است که متأثر از عمل رقابت مکارانه شده است. هنگامی که به دنبال برقراری یک قاعده جدید حل تعارض باشیم مراجعه به روش حقوق تطبیقی امری معمول است. مطالعه کارهای مربوط به تهیه مقررات روم ۲ نشان می‌دهد که انتخاب معیار ارتباط در بند ۱ ماده ۶ (ارتباط با قانون کشوری که به بازار آن لطمه وارد شده) از یک اراده سیاسی خاص نشأت نگرفته بلکه از تطبیق راه‌حل‌های اتخاذ شده در کشورهای عضو درباره رقابت نامشروع به دست آمده است. اصل ارتباط با قانون کشوری که به بازار آن لطمه وارد شده در قانون‌گذاری‌های ملی بسیاری پذیرفته شده است. به‌عنوان مثال نخستین کشوری که این معیار را پذیرفته اتریش است (طبق بند ۲ ماده ۴۸ قانون حقوق بین‌الملل خصوصی).^۱ همچنین سوئیس در بند اول ماده ۱۳۶ قانون حقوق بین‌الملل خصوصی،^۲ هلند در بند ۱ ماده ۴ قانون تعارض قوانین در زمینه اعمال نامشروع مصوب ۲۰۰۱^۳ و اسپانیا در ماده ۴ قانون ۱۰ ژانویه ۱۹۹۱ در مورد رقابت نامشروع^۴ معیار مذکور را پذیرفته‌اند.^۵ در قانون حقوق بین‌الملل خصوصی ۱۶ ژوئیه ۲۰۰۴ بلژیک، معیار محل حصول نتیجه زیان‌بار ناشی از رقابت نامشروع پذیرفته شده است (Coureault, 2009, n.77,366, 75,301).

بند ۱ ماده ۶ مقررات روم ۲ در واقع اجرای نظریه قانون محل وقوع خسارت است. علت انتخاب قانون محل وقوع خسارت نیز در این مورد آن است که در زمینه رقابت مکارانه، هدف قاعده حل تعارض قوانین باید حمایت از تجار (رقابت‌کنندگان) و مصرف‌کنندگان و تأمین و حفظ عملکرد خوب اقتصاد بازار باشد (ر.ک بند ۲۱ مقدمه

۱. قانون حقوق بین‌الملل خصوصی مصوب ۱۵ ژوئن ۱۹۷۸ که در اول ژانویه ۱۹۷۹ لازم‌الاجرا شد.

۲. مطابق بند ۱ ماده ۱۳۶ قانون حقوق بین‌الملل خصوصی مصوب ۱۸ دسامبر ۱۹۸۷ سوئیس: «دعای مربوط به رقابت مکارانه تابع قانون کشوری است که در بازار آن کشور نتیجه رقابت مکارانه مذکور ایجاد شده است.»

3. Article 4, alinéa 1er de la loi sur le conflit de lois en matière d'actes illicites (2001)

4. Article 4 de la loi du 10 janvier 1991 sur la concurrence déloyale

۵. ماده ۴ قانون اسپانیا در مورد رقابت مکارانه مصوب ۱۰ ژانویه ۱۹۹۱ مقرر می‌دارد که: «قانون مادی اسپانیا بر

اعمالی که آثار قابل‌توجهی بر بازار اسپانیا می‌گذارند و یا می‌توانند چنین آثاری بگذارند اجرا می‌شود.»

توضیحی مقررات روم ۲^۱ و با توجه به اینکه عمل رقابت مکارانه به مصرف‌کنندگان و تجار بازار خاص لطمه می‌زند لذا قانون همان بازار بهترین قانون برای اجرا خواهد بود. حاکمیت با قانون بازاری که متأثر از رقابت نامشروع شده در وهله اول مزیت قابلیت پیش‌بینی را، هم برای عامل زیان و هم برای زیان‌دیده به همراه دارد، زیرا معمولاً هر کشگر این بازار از قبل انتظار دارد که تابع این قانون باشد برای مثال، به شرکتی که مایل به راه‌اندازی کمپین تبلیغاتی از دولت مرکزی خود در چندین کشور دیگر است، اجازه می‌دهد تا از ابتدا بدانند بر اساس کدام رژیم حقوقی ویژگی صحیح یا ناصحیح کمپین آن مورد بررسی قرار خواهد گرفت. در مورد زیان‌دیده نیز می‌توان گفت که اغلب محل ارتکاب عمل نامشروعی را که بر او تأثیر گذاشته نمی‌داند و لذا طبعاً انتظار دارد که تابع قانون بازاری باشد که در آن بازار به او خسارت وارد شده است. مزیت دیگر این عامل ارتباطی در این واقعیت نهفته است که رفتار همه فعالان اقتصادی در یک بازار را یکسان مورد ارزیابی قرار می‌دهد. همه این‌ها بدون توجه به ملیت یا مکانی که از آنجا آمده‌اند، تابع قوانین یکسان بازی اقتصادی خواهند بود. به‌علاوه پذیرش عامل ارتباطی مذکور با منافع دولت‌ها در حقوق بین‌الملل عمومی نیز مطابقت دارد. همان‌طور که دانتِه به‌درستی در کتاب خود اشاره می‌کند: «منافع دولت‌ها در تنظیم هر رفتاری که تأثیراتی بر بازار ملی آن‌ها ایجاد می‌کند، به‌طور کلی - حداقل در موضوع‌های رقابت ناعادلانه - به رسمیت شناخته شده است و به نظر می‌رسد معیار ارتباطی آثار عمل، با دلایل صلاحیت شناخته شده در حقوق بین‌الملل عمومی مطابقت دارد. به‌محض اینکه یک رفتار اقتصادی و تأثیرات آن مشخص شود، معیار [بازار متأثر] بیانگر رابطه معقول بین عمل مذکور و قانون کشوری که بازار متأثر در آن قرار دارد است، حتی اگر عمل مذکور در قلمرو کشور دیگری انجام شده باشد» (Danthe, 1998: 82-84). البته باید

۱. مطابق بند ۲۱ مقدمه توضیحی مقررات روم ۲: «... در مورد رقابت ناعادلانه و اعمال محدودکننده رقابت آزاد، قاعده تعارض قوانین باید از رقبا، مصرف‌کنندگان و عموم مردم حمایت کند و عملکرد مناسب اقتصاد بازار را تضمین کند...»

اضافه کرد که صلاحیت قانون محل وقوع خسارت هرچند برای عامل زیان مزیت قابلیت پیش‌بینی را دارد اما مستلزم تکلیف نیز برای او است، زیرا وی باید قبل از ارتکاب عمل، ویژگی متقابلانه یا نامشروع بودن رفتارش را در کشور محل وقوع خسارت نیز پیش‌بینی کند.

در رأی ۸ نوامبر ۲۰۱۷ شعبه تجاری دیوان کشور فرانسه به اعمال بند ۱ ماده ۶ مقررات روم ۲ رأی داده شده است. قضیه از این قرار بوده که دو شرکت فرانسوی^۱ که به کار بسته‌بندی چای در فرانسه اشتغال داشتند دعوی علیه دو شرکت سنگاپوری^۲ و دو شخص حقیقی مطرح می‌کنند به خواسته محکومیت نامبردگان به جبران خسارت ناشی از رقابت نامشروعی که به صورت نقض علائم تجاری و کپی‌رایت صورت گرفته است. عمل رقابت نامشروع در فرانسه رخ داده بود لیکن دادگاه با این استدلال که چون خواندگان در فرانسه محلی برای فروش چای (فعالیت تجاری) ندارند و با توجه به اینکه صرفاً فعل رقابت نامشروع در فرانسه انجام شده به این معنی نیست که روابط رقابتی یا منافع جمعی مصرف‌کنندگان در بازار فرانسه تحت تأثیر قرار خواهد گرفت بلکه عمل خواندگان روابط رقابتی یا منافع جمعی مصرف‌کنندگان در سنگاپور را تحت تأثیر قرار می‌دهد یا احتمالاً تحت تأثیر قرار خواهد داد لذا قانون قابل‌اعمال قانون سنگاپور است (Valérie Pironon, 2019: 547-551).^۳

باید توجه داشت که اگر عمل خوانده تنها سبب ورود خسارت بر مصرف‌کننده واحدی شود (مثلاً از طریق تدلیس از سوی فروشنده) در این صورت موضوع از قلمرو

1. Sociétés Mariage frères et Maisons de thé Mariage frères

2. Wellness Group et TWG Tea

۳. برای دیدن متن و تفسیر رأی ر.ک به سایت:

<https://www.cairn.info/revue-critique-de-droit-international-prive-2019-2-page-547.htm>

(آخرین تاریخ مشاهده ۱۳/۸/۱۴۰۱)

ماده ۶ خارج است و قاعده کلی ماده ۴ بر آن حاکم می‌شود (Dickinson, 2008: 408¹) به نقل از (Mafi and Saidi Gel Sefidi, 2019: 749).

۲-۲. اعمال رقابت نامشروع لطمه زننده به بازار چند کشور

اگر یک عمل رقابت نامشروع به‌طور هم‌زمان بر بازار چندین کشور تأثیر بگذارد در این صورت عامل ارتباطی برای تعیین قانون حاکم کدام است؟ به‌عنوان مثال یک آگهی تبلیغاتی نامشروع که در مقیاس وسیع منتشر می‌شود و تأثیرات خود را در بازارهای ملی چند کشور ایجاد می‌کند. در این صورت آیا قانون چند کشور باید اجرا شود یا اینکه باید یک عامل ارتباط واحد برای آن شناسایی شود؟ طبق یک دکترین، نادرست بودن عملی که در چندین بازار اثر گذاشته، باید در هر کشور با توجه به قانون قابل‌اعمال در آن و به‌طور جداگانه ارزیابی شود (اجرای قانون بازار هر کشور جداگانه و مورد به مورد)؛ بنابراین در مثال مذکور در فوق بر عهده پخش‌کننده آگهی تبلیغاتی بوده است که اطمینان یابد از اینکه تبلیغاتش با حقوق همه کشورهای دریافت‌کننده مطابقت دارد. دکترین دیگر، این تقسیم‌بندی سرزمینی را غیرعملی می‌داند به‌ویژه در زمینه یک عمل رقابت نامشروع انجام شده در اینترنت (آگهی تبلیغاتی نامشروعی که در یک وب‌سایت قرار می‌گیرد و از هر رایانه متصل به شبکه قابل دسترسی می‌شود). لذا گروه اخیر، عامل ارتباط محل وقوع فعل زیان‌بار را برای تعیین قانون حاکم توصیه می‌کنند (اعمال قانون محل وقوع فعل زیان‌بار) (Bischoff, 1972, n.52, 64-66). در ماده ۶ مقررات روم ۲ به‌صراحت به این امر اشاره نشده است لذا باید مشمول قاعده کلی مندرج در ماده ۴ شود.

---

1. Dickinson, Andrew (2008). "The Rome II Regulation on the Law Applicable to Non Contractual Obligations", London, Oxford University Press.

۲-۳. اعمال رقابت نامشروع لطمه زننده فقط به منافع یک رقیب مشخص (بند ۲ ماده ۶) بند ۲ ماده ۶ شامل قواعد حل تعارض در مواردی است که رقابت مکارانه، فقط به منافع یک رقیب مشخص لطمه می‌زند، مانند تبانی با کارمندان شرکت رقیب، افشای اسرار تجاری رقیب، تشویق مصرف‌کننده به نقض قرارداد با رقیب، ساخت یک نسخه کپی شده بی‌کیفیت (پست) از محصول یک تاجر رقیب در یک کشور و فروش آن در یک کشور دیگر که موجب ورود خسارت به مشتری تاجر رقیب شود؛ همچنین استفاده از نام دامنه تشکیل‌دهنده نام تجاری یک رقیب برای جایگزین کردن خود بجای او و جلب مشتری او در یک کشور دیگر به وسیله این عمل ناروا. در این‌گونه موارد لطمه مستقیم به منافع شخص رقیب وارد می‌آید و تنها به‌طور غیرمستقیم بازار را تحت تأثیر قرار می‌دهد (Garciamartin, 2007: 86¹ به نقل از: Mafi and Saidi Gel Sefidi, 2019: 749-750, n.324). لذا در موارد یادشده قانون کشور بازار، حاکم نیست بلکه حسب مورد یکی از قواعد سه‌گانه حل تعارض مذکور در ماده ۴ روم ۲ که بند ۲ ماده ۶ به آن ارجاع داده است حاکم است.

مطابق بند ۲ ماده ۶ مقررات روم ۲ «هنگامی که عمل رقابت مکارانه منحصرأ بر منافع یک رقیب مشخص تأثیر گذارد، ماده ۴ قابل اجرا خواهد بود.» عبارت ذکر شده در این بند از جهت واحد و یا متعدد بودن محل وقوع خسارت (محل وقوع خسارت در یک یا چند کشور باشد) مطلق است؛ بنابراین هر دو حالت مذکور، مشمول ماده ۴ روم ۲ هستند. در ماده ۴ مذکور سه قاعده حل تعارض یعنی «قاعده صلاحیت قانون محل وقوع خسارت»، «قاعده صلاحیت قانون محل اقامت زیان‌دیده» و «قاعده صلاحیت قانون کشوری که نزدیک‌ترین ارتباط را با دعوا دارد» به ترتیب در بندهای اول تا سوم ماده مذکور بیان شده‌اند. در تفسیر این ماده دو نظر وجود دارد:

1. Garciamartín Alférez, Francisco J (2007). "The Rome II Regulation: On the Way Towards a European Private International Law Code", The European Legal Forum, 7th year, pp 77 -91.

نخست اینکه در ماده ۴ مذکور برای تعیین قانون حاکم اصل بر صلاحیت قانونی است که نزدیک‌ترین ارتباط را با دعوا دارد که در بند ۳ ماده ۴ آمده است. سپس در بند ۲ ماده ۴ قاعده صلاحیت قانون اقامتگاه مشترک طرفین بیان شده که خود مصداقی از قانون مناسب یا قانونی که نزدیک‌ترین ارتباط با دعوا را دارد است؛ و در نهایت در بند ۱ ماده ۴ صلاحیت قانون محل وقوع خسارت به‌عنوان قانون حاکم ذکر شده است؛ به‌گونه‌ای که اجرای قاعده مندرج در بند ۱ منوط بر این است که مفاد بندهای ۲ و ۳ آن (قواعد اختصاصی حل تعارض مندرج در بندهای ۲ و ۳) قابل اجرا نباشند. همچنین اجرای قاعده مندرج در بند ۲ منوط بر این است که مفاد بند ۳ قابل اجرا نباشد. بنابراین اجرای بندهای سه‌گانه ماده ۴ مذکور باید با رعایت اولویت‌های فوق صورت گیرد. اگر بند ۳ ماده ۴ (قانون مناسب) را تفسیر موسع کنیم به‌گونه‌ای که دست قاضی در انتخاب قانون مناسب کاملاً باز باشد در این صورت نظر فوق صحیح است. تمثیلی بودن (حصری نبودن) قسمت آخر بند ۳ ماده ۴ که به وجود یک رابطه قراردادی از قبل موجود بین طرفین به‌عنوان عامل ارتباط جهت حاکمیت قانون مناسب به‌جای قانون محل وقوع خسارت اشاره کرده است مؤید این نظر است. البته با اعمال این نظر موارد حاکمیت قانون محل وقوع خسارت کم می‌شود و حسب مورد قوانین دیگری حاکم خواهند شد.

نظر دوم این است که قاعده اصلی جهت تعیین قانون صلاحیت‌دار در بند ۱ ماده ۴ بیان شده است که قانون محل وقوع خسارت است؛ اما در بندهای ۲ و ۳ دو استثناء بر این قاعده اصلی وارد شده است. استثنای اول در بند ۲ این ماده آمده که دلالت دارد بر اینکه اگر اقامتگاه طرفین در زمان وقوع خسارت در یک کشور مشترک باشد قانون آن کشور بر دعوا حاکم خواهد بود. بند ۳ ماده ۴ نیز استثنایی به بند ۱ و ۲ است که به‌موجب آن دادگاه می‌تواند قانون دیگری غیر از قانونی که بر اساس بندهای ۱ و ۲ حاکم می‌شود را بر دعوی حاکم سازد مشروط بر اینکه از اوضاع و احوال پرونده مشخص باشد که کشور دیگری با دعوی به‌طور وضوح ارتباط بیشتری دارد مانند داشتن یک رابطه قراردادی پیشینی. وضع استثنای مندرج در بندهای ۲ و ۳ ماده ۴

برای این است که قاضی امکان ارزیابی شرایط و اوضاع و احوال را داشته باشد و بر این اساس بتواند به انتخاب قانون مناسب‌تر از قانون محل وقوع خسارت اقدام ورزد (Tabatabaiejad and Iranpour, 2016: 160-177). چون تعیین فقط یک قانون خاص (مانند قانون محل وقوع خسارت) به‌عنوان قانون حاکم توسط قانون‌گذار موجب می‌شود که دست قاضی در اجرای قانون مناسب‌تر جهت حصول نتیجه منصفانه بسته باشد و قاعده حل تعارض ویژگی خشک بودن و غیرقابل انعطاف بودن را پیدا کند. درحالی‌که قاعده حل تعارض قانون مناسب (قانونی که نزدیک‌ترین ارتباط را با دعوی دارد) خشکی و غیرقابل انعطاف بودن را ندارد و در بسیاری از موارد می‌تواند به حصول نتیجه منصفانه کمک کند. نظر دوم مذکور برخلاف نظر اول مبتنی بر تفسیر مضیق بند ۳ ماده ۴ است (مثلاً وجود یک رابطه قراردادی از قبل موجود بین طرفین را معیار انتخاب قانون مناسب قرار می‌دهد). هرچند نظر اول با ظاهر ماده ۴ مطابقت بیشتری دارد لیکن با توجه به اینکه مقررات روم ۲ برگرفته از قواعد جاری در اغلب کشورهای عضو بوده است و در اغلب کشورها قانون محل وقوع خسارت و یا قانون محل وقوع فعل زیان‌بار به‌عنوان اصل پذیرفته شده‌اند لذا نظر دوم با روح حاکم بر مقررات روم ۲ سازگارتر است.

در حالتی که خسارت وارد به رقیب مشخص در یک کشور وارد شده باشد اجرای ماده ۴ با مشکلی مواجه نیست؛ اما در مواردی که خسارت وارد به رقیب مذکور در چند کشور واقع شده باشد ممکن است در اجرای ماده ۴ یادشده اختلاف به وجود آید: الف. برخی معتقد به اجرای «نظریه موزاییک هستند» که در حقوق آلمان شناخته شده است. مطابق این نظریه قاضی رسیدگی‌کننده برای جبران کامل خسارت باید قانون هر یک از کشورهای محل وقوع خسارت را به شکل توزیعی اجرا کند؛ یعنی خسارت وارده در هر کشور تابع قانون همان کشور است. در پیشنهاد اولیه کمیسیون اروپایی برای نگارش متن مقررات روم ۲ در مورد پدیده تعدد محل وقوع خسارت به این نظریه اشاره شده است (Coureault, 2009, n.341, 286).

ب. برخی معتقدند که قاضی باید به دنبال قانون کشوری باشد که مسئولیت خارج از قرارداد ناشی از رقابت نامشروع نزدیک‌ترین ارتباط را با آن دارد. این راه‌حل در بند ۳ ماده ۴ مقررات روم ۲ آمده است. به‌طور کلی در رویه قضایی در خصوص تعدد محل وقوع خسارت اعمال قانون کشوری که نزدیک‌ترین ارتباط را با حادثه داشته باشد مقبول‌تر است. این راه‌حلی است که در فرانسه نیز قبل از مقررات روم ۲ در مورد شبه‌جرائم مختلط پذیرفته شده و نقش مهمی را در انتخاب قانون صلاحیت‌دار از بین قوانین کشورهای متعدد دخیل در موضوع ایفا می‌کند. در مورد تعدد محل وقوع خسارت برای تعیین قانونی که نزدیک‌ترین ارتباط را با حادثه دارد باید همه عناصر مربوط به دعوا مانند تابعیت، اقامتگاه طرفین، پیوندهای موجود بین کشورهای دخیل در حادثه با طرفین در نظر گرفته شوند. یکی از این عوامل ارتباطی که در برخی از موارد بیشترین ارتباط را با پرونده دارد اقامتگاه مشترک طرفین در زمان بروز واقعه زیان‌بار است (بند ۲ ماده ۴ روم ۲) (Coureault, 2009, n.350-351, 291). به‌طور کلی اجرای قانون محل اقامت مشترک تضمین‌کننده راه‌حلهایی است که هم قابل پیش‌بینی بوده و هم‌زمان به نفع عامل زیان و زیان‌دیده است. این مکان نخست، مرتبط با محیط‌زیست قانونی و نظارتی هر دو طرف است که از نظر قانونی انتظار دارند قانون این کشور اجرا شود؛ دوم، اجرای قانون مذکور این امکان را می‌دهد که با هدف تعیین مکان تصوری (ساختگی) واقعه زیان‌بار در کشور محل اقامت مشترک عامل زیان و زیان‌دیده از مشکلات تعیین مکان خسارت ناشی از عمل رقابت نامشروع عبور کنیم؛ سوم، در صورت وجود اقامتگاه مشترک به نظر می‌رسد که تاجر زیان‌دیده از نظر هزینه‌ها و اداره بهتر دادرسی علاقه‌ای ندارد که دعوای خود را در کشور محل وقوع فعل زیان‌بار اقامه کند مگر اینکه او مطمئن باشد که اجرای قانون محل وقوع فعل زیان‌بار به نفع او است؛ بنابراین از آنجایی که راه‌حل مذکور اطمینان حقوقی هم برای عامل زیان و هم برای زیان‌دیده ایجاد می‌کند از نظر اهداف کلی حقوق بین‌الملل خصوصی قابل انتقاد نیست (Coureault, 2009, n.330, 280).

در تأیید نظر دوم می‌توان گفت که اگر قاضی بخواهد معیار عامل ارتباط مذکور در بند ۱ ماده ۴ مقررات روم ۲ را به صورت نظریه موزاییک اجرا کند در این صورت تعیین و اجرای قوانین تمام کشورهای محل وقوع خسارت برای قاضی دشوار خواهد بود. چون قاضی باید قانون هر کشور را بر خسارات واقع در آن کشور اعمال کند (Coureault, 2009, n.344, 288). درحالی که اجرای نظریه قانون مناسب (قانون واحدی که نزدیک‌ترین ارتباط را با حادثه دارد) نه تنها ایراد فوق را ندارد بلکه باعث می‌شود که در هر پرونده به صورت موردی قانونی را انتخاب کند که نزدیک‌ترین پیوندها را با واقعه زیان‌بار دارد و از این طریق تعادل منافع طرفین دعوا را حفظ کند. بعلاوه با توجه به اینکه اجرای قواعد سه‌گانه مندرج در ماده ۴ روم ۲ (خصوصاً طبق تفسیر اول از ماده ۴) به ترتیب اولویت از بند ۳ به بند ۱ است لذا با اولویت داشتن بندهای ۳ و ۲ و اجرای آن‌ها نوبت به اجرای بند ۱ (قاعده قانون محل وقوع خسارت) نمی‌رسد تا اشکال مربوط به اجرای قوانین چند کشور محل تحقق خسارت مطرح شود.

۲-۴. اعمال رقابت نامشروع لطمه‌زننده به منافع چند رقیب

در مورد اعمال رقابت نامشروعی که به منافع چند رقیب لطمه می‌زند حکمی در ماده ۶ روم ۲ نیامده است. لذا به نظر می‌رسد که در چنین مواردی دعوی هر زیان‌دیده را باید جداگانه بررسی کرد و تابع قاعده عمومی مندرج در ماده ۴ مقررات روم ۲ قرار داد.

۳. قانون حاکم بر مسئولیت ناشی از رقابت نامشروع در حقوق ایران

در ایران منبع اصلی قواعد حل تعارض قوانین، قانون مدنی است. لیکن در زمینه مسئولیت‌های خارج از قرارداد، قاعده حل تعارضی به‌طور صریح و خاص در قانون مدنی یافت نمی‌شود؛ اما این سکوت قانون‌گذار را نباید چنین تعبیر کرد که راه تدارک چنین قاعده حل تعارضی در حقوق بین‌الملل خصوصی ایران مسدود است. برعکس، با در نظر گرفتن اینکه بی‌تردید، رویه قضایی از منابع حقوق ایران به‌ویژه در زمینه حقوق

بین‌الملل خصوصی است و با توجه به مفاد ماده ۳ قانون آئین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب در امور مدنی مصوب ۱۳۷۹ و اصل ۱۶۷ قانون اساسی در مورد تکلیف قاضی به صدور رأی حتی در موارد سکوت قانون، باید گفت که با سکوت قانون‌گذار در این باره، این تکلیف برای دادگاه‌های ایران ایجاد شده که در مقام رسیدگی به مسئولیت‌های خارج از قرارداد، با در نظر گرفتن روح قوانین ایران به‌ویژه قوانین راجع به حقوق بین‌الملل خصوصی و اسلوبی که در آن قوانین درباره راه‌حل‌های تعارض قوانین از سوی قانون‌گذار ترسیم شده، به برگزیدن قاعده‌ای که بتوان بر پایه آن به تعیین قانون صالح از میان قوانین کشورهای دخیل در قضیه دست‌یافت همت گمارند (Saljoqi, 2006, p.387-388, n.490). در این خصوص ماده ۵ قانون مدنی که حاوی یک حکم کلی و بیان‌گر اصل درون‌مرزی بودن قوانین است و ماده ۹۶۸ قانون مدنی که بیان‌گر قاعده حل تعارض راجع به تعهدات قراردادی است می‌تواند مبنای تصمیم‌گیری قضات قرار گیرند. نحوه استدلال و استناد به مواد یادشده جهت احراز قانون حاکم را در دو فرض موردبررسی قرار می‌دهیم: نخست آنکه واقعه مورد خسارت در داخل قلمرو ایران رخ داده باشد و دوم آنکه واقعه مذکور در خارج از قلمرو ایران به وقوع پیوسته باشد.

۱-۳. عمل رقابت نامشروع در ایران رخ داده باشد

هرگاه در دادگاه‌های ایران دعوی مطالبه خسارات ناشی از رقابت نامشروع که در ایران به وقوع پیوسته است و دارای عامل ارتباط بین‌المللی است مطرح شود اعم از اینکه یکی از طرفین دعوا (خواهان یا خوانده) و یا هر دوی آن‌ها دارای تابعیت خارجی باشند، دادگاه رسیدگی‌کننده به دعوا، صرف‌نظر از تابعیت طرفین دعوا به استناد ماده ۵ قانون مدنی، قوانین و مقررات داخلی و ماهوی ایران (قواعد اساسی یا مادی) در خصوص مسئولیت مدنی خارج از قرارداد را حاکم بر دعوا کرده و بر اساس آن مبادرت به صدور رأی می‌کند.

در توجیه این نظر می‌توان گفت که نخست، ماده ۵ قانون مدنی که مقرر می‌دارد: «کلیه سکنه ایران اعم از اتباع داخله و خارجه مطیع قوانین ایران خواهند بود...» بیان‌گر اصل سرزمینی بودن قوانین ایران است. به عبارت دیگر مطابق ماده مذکور قوانین ایران، از جمله قوانین مربوط به مسئولیت مدنی، در مورد کلیه اشخاصی که در قلمرو ایران در اثر ارتکاب وقایع حقوقی موجب ورود خسارت به دیگری شوند نیز اعمال خواهد شد و در این رابطه تابعیت عامل زیان و زیان‌دیده تأثیری در ماهیت امر نخواهد داشت.

دوم، با توجه به اینکه در مسئله مطروحه محل وقوع فعل زیان‌بار در قلمرو ایران است، نظر به اینکه ماده ۵ ق.م. تفاوتی بین ایرانی و بیگانه بودن طرفین دعوا قائل نشده است لذا تطبیق ماده ۵ مذکور بر این فرض می‌تواند مصداقی از قاعده صلاحیت قانون محلی (صلاحیت قانون محل وقوع فعل) باشد که در بسیاری از نظام‌های حقوقی از جمله فرانسه به‌عنوان قاعده اصلی حل تعارض در زمینه دعاوی مسئولیت خارج از قرارداد است (Ashouri, 2009: 255).

سوم، می‌توان با توجه به وحدت ملاک از ماده ۹۶۸ ق.م. که تعهدات ناشی از عقود را تابع قانون محل وقوع عقد قرار داده است به نظر می‌رسد که روح قانون ایران، حمایت از قانون محلی است؛ بنابراین در مسئولیت‌های خارج از قرارداد نیز می‌توان گفت که روح قانون ایران اعمال قانون محلی (محل وقوع فعل زیان‌بار یا محل وقوع خسارت) است (با دخل و تصرف در متن) (Salehi Zahabi, 2013: 85).

چهارم، «در مقام رفع تعارض قوانین، هر جا که تردید در اجرای قانون ایران یا قانون خارجی باشد، اصل، اجرای قانون ایران درباره ساکنان آن است» (Katouzian, 2012: 28؛ شرح ماده ۵ ق.م.).

آنچه بیان شد در خصوص وقایع حقوقی مرکب که محل وقوع فعل زیان‌بار و محل وقوع خسارت در کشورهای متعددی پراکنده‌اند نیز صادق است.

۲-۳. خسارت ناشی از رقابت نامشروع در ایران به وقوع پیوسته باشد

هرگاه محل وقوع فعل زیان‌بار، در خارج از ایران ولی محل وقوع خسارت در داخل ایران باشد، با توجیهاات مذکور در فوق همچنان می‌توان مستنداً به ماده ۵ ق.م. قانون ایران را بر دعوی مطروحه، حاکم و قابل اجرا اعلام کرد. متتها در این مورد قانون ایران به‌عنوان قانون محل وقوع خسارت اجرا می‌شود نه به‌عنوان قانون محل وقوع فعل. به‌عبارت‌دیگر تطبیق ماده ۵ ق.م بر این فرض، مصداقی از قاعده صلاحیت قانون محلی در معنای قانون محل وقوع خسارت است. بنابراین به نظر می‌رسد در مورد قانون حاکم بر واقعه زیان‌بار روی داده در قلمرو ایران با وجود عامل ارتباط بین‌المللی، حقوق ایران از قاعده سنتی «صلاحیت قانون محلی» در معنای عام آن اعم از قانون محل وقوع مادی فعل زیان‌بار و قانون محل وقوع خسارت پیروی کرده است؛ با این توضیح که هرگاه یکی از عناصر متشکله واقعه حقوقی (عنصر فعل زیان‌بار و عنصر خسارت) در قلمرو ایران به وقوع پیوسته باشد با تفسیر موسع ماده ۵ ق.م می‌توان صلاحیت قانون ایران را بر دعوی مطروحه در دادگاه ایران پذیرفت.

یکی از ایرادهایی که به نظریه قانون محلی از سوی حقوق‌دانان ابراز می‌شود این است که محل وقوع واقعه حقوقی دارای خصیصه غالباً اتفاقی است؛ به این معنی که محل وقوع واقعه حقوقی مذکور ممکن است به‌هیچ‌وجه با خواست و اراده طرفین دعوا هماهنگ نباشد (Morris, 1971: 259; Bourel, 1961: 30,76). به‌علاوه با توجه به نظریه قانون مناسب در انتقاد از موضع حقوق ایران می‌توان گفت در مواردی که تمام عناصر ارتباطی واقعه زیان‌بار، مربوط به یک یا چند کشور خارجی است آیا به‌صرف اینکه ایران محل اتفاقی وقوع حادثه زیان‌بار است می‌تواند توجیه‌کننده حکومت قانون ایران بر رابطه حقوقی مذکور باشد؟ به‌عنوان مثال هرگاه ساخت یک نسخه کپی شده بی‌کیفیت (پست) از محصول یک تاجر فرانسوی رقیب در ایران توسط یک فرانسوی و فروش آن در یک کشور دیگر که موجب ورود خسارت به مشتری تاجر رقیب شود و زیان‌دیده جهت مطالبه خسارت، دعوی مسئولیت مدنی به طرفیت عامل زیان در دادگاه ایران مطرح کند،

با توجه به نظریه قانون مناسب می‌توان گفت که در این دعوا هم از نظر کمی، عناصر ارتباطی مرتبط با فرانسه بیش از عناصر ارتباطی مرتبط با ایران است (نسبت به ایران فقط یک عنصر ارتباطی محل وقوع فعل وجود دارد و حال آنکه تابعیت زیان‌دیده و عامل زیان مرتبط با فرانسه می‌باشند) و هم از نظر کیفی ارتباط طرفین دعوا با فرانسه بیش از ایران است. خصوصاً اگر موضوع دعوا مطالبه جبران خسارتی باشد که در حقوق ایران پذیرفته نشده است (مانند عدم‌النفع) که در این صورت قائل شدن به حکومت قانون ایران بر دعوی مذکور باعث نادیده گرفتن حقی می‌شود که در حقوق فرانسه برای چنین زیان‌دیده‌ای در مقابل خواننده مذکور وجود دارد.

فرجام سخن

در مورد قانون حاکم بر مسئولیت ناشی از رقابت نامشروع در حقوق فرانسه می‌توان گفت در مواردی که کشورهای متبوع طرفین دعوا به کنوانسیون روم ۲ پیوسته باشند قاضی فرانسوی باید مقررات روم ۲ را اجرا کند اما در مواردی که کشورهای متبوع طرفین دعوا و یا یکی از آنها عضو مقررات روم ۲ نباشند قاضی فرانسوی باید بر اساس رویه قضایی و دکترین با اجرای اصل نزدیکی، قانونی که نزدیک‌ترین ارتباط را با دعوا دارد شناسایی و اجرا کند. البته این رویه کنونی حقوق فرانسه در موضوع بحث، عاری از انتقاد نیست، زیرا اگر نظریه اصل نزدیکی را که در رویه قضایی این کشور آمده است به معنای ضابطه‌ای جهت ترجیح یکی از دو قانون محل وقوع فعل و محل وقوع خسارت بدانیم در واقع قاعده حل تعارض در خصوص مسئولیت خارج از قرارداد در این کشور محدود به همان نظریه سنتی خشک و غیرقابل انعطاف قانون محلی خواهد شد که ایرادهای مختص به خود (از جمله عدم حصول نتیجه عادلانه و منصفانه) را دارد و اگر نظریه اصل نزدیکی را به معنای آمریکایی قانون مناسب بدانیم در این صورت ایرادهای نظریه قانون مناسب (از جمله سلیقه‌ای شدن عدالت از سوی قاضی) را به دنبال خواهد داشت.

اما در حقوق ایران در زمینه مسئولیت‌های خارج از قرارداد، قاعده حل تعارضی به‌طور صریح و خاص در قوانین وجود ندارد. لیکن تنها با تفسیر موسع از ماده ۵ قانون مدنی و اخذ وحدت ملاک از ماده ۹۶۸ این قانون (که راجع به قانون حاکم بر تعهدات قراردادی است) با تکلف می‌توان قانون حاکم بر مسئولیت خارج از قرارداد را در تعارض قوانین در حقوق ایران استنباط کرد (حاکمیت قانون محلی اعم از قانون محل وقوع فعل زیان‌بار و یا قانون محل وقوع خسارت هرکدام که در ایران واقع باشند).

در مجموع و با عنایت به مطالب فوق پیشنهاد می‌شود با توجه به اینکه تعیین یک قانون خاص مانند قانون محلی به‌عنوان قاعده کلی حل تعارض برای تمام موارد رقابت نامشروع به نتایج غیرقابل قبول و غیر قانع‌کننده‌ای منجر می‌شود لذا همان‌طور که در مواد ۴ و ۶ مقررات روم ۲ مشاهده می‌شود، بهتر است قاعده‌ای مانند قاعده محل وقوع خسارت به‌عنوان قاعده اصلی حل تعارض انتخاب شود و در کنار آن در مورد حالات خاصی از مسئله (مانند وجود اقامتگاه مشترک طرفین در زمان وقوع خسارت و یا وجود عامل ارتباطی که نزدیک‌ترین ارتباط را با دعوا دارد) قواعد حل تعارض ثانویه انتخاب شود تا دست قاضی دریافتن راه‌حل‌های بهتر و عادلانه‌تر و منصفانه‌تر باز باشد. آنچه در مقررات روم ۲ مشاهده می‌شود در واقع، آخرین تحولی است که در خصوص تعیین و وضع قواعد حل تعارض راجع به مسئولیت‌های خارج از قرارداد صورت گرفته است، زیرا برگرفته و برآورد تمام نظریه‌هایی است که در این رابطه وجود دارد. در مقررات روم ۲، قواعد حل تعارض مذکور در بندهای سه‌گانه ماده ۴ به‌صورت یک قاعده اصلی و دو قاعده فرعی هستند. قاعده اصلی در ماده ۴ بسته به نوع تفسیری که از ماده مذکور ارائه شد می‌تواند بند ۱ این ماده باشد که به صلاحیت قانون محل وقوع خسارت اشاره دارد و می‌تواند بند ۳ این ماده باشد که ناظر به قانون مناسب است. اگر قاعده مذکور در بند ۱ را قاعده اصلی بدانیم در این صورت قواعد مذکور در بندهای ۲ و ۳ قواعد فرعی خواهند بود و اگر قاعده مذکور در بند ۳ را قاعده اصلی بدانیم قواعد مذکور در بندهای ۱ و ۲ قواعد فرعی هستند. به‌هرحال مطابق با هر دو تفسیر، ماده ۴ حاوی جمع قاعده اصلی و قواعد فرعی است.

جمع قاعده اصلی و قاعده فرعی حل تعارض در مورد قانون حاکم بر مسئولیت ناشی از رقابت نامشروع ایرادات مربوط به تعیین یک قانون واحد (خشک بودن و غیرقابل انعطاف بودن) و نیز ایرادات مربوط به اعمال صرف قانون مناسب (عدم قابلیت پیش‌بینی و استبداد قاضی و سلیقه‌ای شدن عدالت قضایی) را ندارد؛ بنابراین با توجه به اینکه هر یک از این دو قاعده حل تعارض بخشی از واقعیت را به همراه دارد جمع آن‌ها کامل‌تر از عدم جمع بوده و می‌تواند به اجرای بهتر عدالت و دستیابی به نتیجه‌ای عادلانه و منصفانه در هر پرونده کمک کند. همین امر می‌تواند راهنمای ارزنده‌ای جهت قانون‌گذار ما در تدوین قواعد حل تعارض جداگانه‌ای برای دسته ارتباط مسئولیت‌های خارج از قرارداد ناشی از رقابت نامشروع در تعارض قوانین باشد.

References

- Ashuri, M. (2009). *conflict of laws in non-contractual liability (with a comparative study in Iranian and French law)*, first edition, Imam Sadiq (AS) University, Tehran.[In Persian]
- Bartin, E. (1932). *Principles of private international law according to French law and jurisprudence*, T.2, Editions Domat-Montchrestien, Paris.[in French]
- Batiffol, Henri. (1967). *Basic treaty of private international law*, 4e edit, General law and jurisprudence bookstore, Paris.[in French]
- Bischoff, J-M. (2000). note to: Cass.1ere civil chamber.11 mai 1999, *Critical review of private international law*, p.202.[in French]
- Bischoff, J-M. (2003). note to: Cass.1ere civil chamber. 5 mars 2002, *Critical review of private international law*, p. 440,441,446.[in French]
- Bischoff, J-M. (1972). *Unfair competition in private international law*, Work of the French Committee on Private International Law 1969-1971, Paris, p. 53-79.[in French]
- Bourel, P. (1961). *Conflicts of laws regarding extra-contractual obligations*, General law and jurisprudence bookstore, Paris.[in French]
- Cheshire, G.C. (1965). *Private international law*, 7th edit, Butterworths, London.
- Cheshire, G.C. and North, P.M (1987). *Cheshire and North's, Private international law*, 11 e edit, Butterworths, London.

- Coureault, E. (2009). Unfair competition in Community private international law/ Doctorate thesis in private law/ under the direction of Mr. Doyen Olivier Cachard, University of Nancy2.[in French]
- Danthe, F-J. (1998). *Swiss private international law on unfair competition*, Librairie Droz, Geneve.[in French]
- Jafari Langroudi, M.J. (1993), *Legal Terminology*, 6th edition, Ganj Danesh, Tehran.[In Persian]
- Lerebours-Pigeonnière, P. (1970). *Private International Law*, 9e edit, by Loussouarn (Yvon), Dalloz, Paris.[in French]
- Lerebours pigeonnière, P. (1964). Critical review of private international law, note Lerebours pigeonnière, p.332.[in French]
- Loussouarn, Y. and Bourel, P. (1988). *Private International Law*, 3 e edit, Dalloz, Paris.[in French]
- Mafi, H. and Saidi Gel Sefidi, S.A. (2019). Analysis on the application of special conflict resolution rules in the European Union's Rome II regulation and Iranian law, *Private Law Studies Quarterly*, 50 (4), 745-761.[In Persian]
- Mazeaud, H. (1934). Conflicts of laws and international jurisdiction in the field of tort and quasi-tort liability, *Critical review of private international law*, p.383-384.[in French]
- Morris, J.H.C. (1971). *The conflict of laws*, 1st edit, Stevens and Sons, London.
- Katouzian, N. (2012). *Civil law in the current legal order*, 8th edition, Mizan, Tehran.[In Persian]
- Rabel, E. (1960). *The Conflict of laws: A Comparative Study*, Vol.2, 2nd ed, University of Michigan, U.S.A.
- Salehi Zahabi, J. (2013). *The law governing civil liability/ master's thesis in private law/* under the guidance of Dr. Nejad Ali Almasi, University of Tehran.[In Persian]
- Saljooqi, M. (2006). *Private International Law*, Volume 2, Mizan, Tehran.[In Persian]
- Slim, H. (2004). Civil liability in private international law: Jurisclasseur, Civil liability and insurance, Fasc, p.25-10.
- Tabatabaiejad, S.M. and Iranpour, F. (2016). *conflict of laws in civil responsibility*, first edition, Mizan, Tehran.[In Persian]
- Valérie, P. (2019). Law applicable to unfair competition and counterfeiting: the contribution of the commercial chamber to the implementation of special conflict rules, *Critical review of private international law* 2019/2(n.2), p.547-551,
<https://www.cairn.info/revue-critique-de-droit-international-prive-2019-2-page-547.htm>
- Wolf, M. (1945). *private international law*, Oxford University Press, London.